

ผลกระทบจากการเป็นผู้ประกันตนมาตรา 39  
ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม กรณีสิทธิประโยชน์เงินบำนาญชราภาพ  
The effect of being an insured person under Section 39  
of the Social Security Act, in the case of Old-age pension benefits

มโหสถ เกิดเดช,\* กริช สินธุศิริ,\*\* ธรรมศักดิ์ เสนามิตร,\*\*\* และชัตติยาพร คำแสน\*\*\*\*  
Mahosot Kerddet, Krit Sintusiri, Thammasak Senamitr, and Chattiyaporn Khamsan

Received: October 7, 2024 Revised: December 9, 2024 Accepted: December 19, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอถึงผลกระทบจากการที่ผู้เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ที่ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 12 เดือน และต่อมาความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลง ด้วยการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้าง แล้วผู้นั้นได้สมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ภายใน 6 เดือนนับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน ซึ่งเมื่อได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิประโยชน์ทดแทนกรณีเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนที่ได้จ่ายเงินสมทบในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 มาแล้วไม่น้อยกว่า 180 เดือน ทำให้จำนวนเงินบำนาญชราภาพที่พึงจะได้รับลดลง เนื่องจากค่าจ้างเฉลี่ยที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบก่อนความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดใช้ฐานค่าจ้างที่แตกต่างกัน ประกอบกับการนับระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 กับมาตรา 39 ถูกกำหนดให้นับรวมกัน

จากการศึกษาพบว่า เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ไม่ให้ถูกลดทอนจำนวนเงินบำนาญชราภาพในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ด้วยการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ประกันตนสามารถเลือกรับประโยชน์ทดแทนในกรณี

\* ดร., กองกฎหมาย สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

Dr., Legal Affairs Division, Thailand Institute of Scientific and Technological Research

\*\* ดร., คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Dr., Dean of the Faculty of Law, Maha Sarakham University

\*\*\* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการเป็นผู้ประกอบการ วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor, Ph.D., Department of Entrepreneurship, International College, Khon Kaen University

\*\*\*\* ดร., นักวิชาการอิสระ

Dr., Independent Scholar

ชราภาพได้โดยไม่ต้องนำระยะเวลาในช่วงที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 กับมาตรา 39 มานับรวมกันเพื่อกำหนดสิทธิประโยชน์กรณีเงินบำนาญชราภาพ

**คำสำคัญ:** กองทุนประกันสังคม, เงินบำนาญชราภาพ, ผู้ประกันตนมาตรา 39

### Abstract

This academic article examines the impact on individuals formerly insured under Section 33 of the Social Security Act B.E. 2533 (1990), who had contributed for at least twelve months before losing their insured status due to termination of employment. If such individuals re-enroll as insured persons under Section 39 within six months following the cessation of their insured status, their pension benefits may be adversely affected. Specifically, for those who contributed under Section 33 for no less than 180 months, the amount of the old-age pension is reduced due to differences in the average wage base used for contribution calculations prior to the loss of insured status. Furthermore, the contribution periods under Sections 33 and 39 are aggregated when calculating pension entitlements.

The study suggests that, to protect the rights of insured persons under Section 39 and prevent reductions in pension benefits accrued under Section 33, amendments to the Social Security Act B.E. 2533 and related subordinate legislation are necessary. Such amendments should provide insured persons with the option to calculate old-age benefits without aggregating the contribution periods under Sections 33 and 39.

**Keywords:** Social Security Fund, Old-age Pension, Insured Persons under Section 39

## บทนำ

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization) หรือ ILO ได้กำหนดมาตรฐานสากลเพื่อส่งเสริมสภาพการทำงานและการให้ความคุ้มครองแรงงานในด้านต่าง ๆ เช่น แรงงานบังคับ เสรีภาพในการสมาคมและการคุ้มครองสิทธิการรวมกลุ่ม และการเลือกปฏิบัติในอาชีพและการจ้างงาน เป็นต้น สำหรับมาตรฐานด้านการประกันสังคม ILO ได้กำหนดมาตรฐานไว้ตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 (ฉบับที่ 102) Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102) อนุสัญญาฉบับนี้ จึงถือว่ามีผลสำคัญต่อการคุ้มครองสวัสดิการทางสังคมเพื่อให้เป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานของผู้ใช้แรงงาน โดย ILO ได้กำหนดมาตรฐานการให้ความคุ้มครองผู้ใช้แรงงานไว้ 9 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย อันมิใช่เนื่องจากการทำงาน คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย ชราภาพ ว่างงาน สงเคราะห์บุตร สงเคราะห์ครอบครัว และสงเคราะห์ผู้อยู่ในอุปการะ เพื่อให้ประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญาอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานการให้ความคุ้มครองแรงงานในแต่ละกรณีต่อไป

สำหรับประเทศไทยแม้ว่าจะได้เข้าเป็นสมาชิก ILO มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2462 และได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีอนุสัญญา ILO มาแล้วหลายฉบับ แต่จนถึงปัจจุบันรัฐบาลไทยก็ยังไม่ได้ให้สัตยาบันเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 (ฉบับที่ 102) แต่ได้ตราพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) เพื่อให้ผู้ใช้แรงงานที่เป็นผู้ประกันตนได้รับสิทธิประโยชน์ที่มีความใกล้เคียงกับเกณฑ์มาตรฐานการให้ความคุ้มครองแรงงานตามอนุสัญญาจากกองทุนประกันสังคมไว้ 7 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และว่างงาน ซึ่งจากฐานข้อมูลผู้ประกันตนของสำนักงานประกันสังคม ณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2567 พบว่า ประเทศไทยมีผู้ใช้แรงงานในระบบที่เป็นผู้ประกันตนภาคบังคับตามมาตรา 33 จำนวน 12,043,221 คน และมีผู้ประกันตนภาคสมัครใจตามมาตรา 39 จำนวน 1,731,262 คน (สำนักงานประกันสังคม, 2567)

ด้วยเหตุปัจจัยต่าง ๆ มีผลต่อความไม่แน่นอนของการจ้างแรงงานรัฐจึงได้วางมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างหากต้องออกจากงาน โดยได้กำหนดไว้ในมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) ให้ผู้ประกันตนที่ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 12 เดือน และต่อมากลายเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงด้วยการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้างแล้วผู้นั้นได้สมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ภายใน 6 เดือน นับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน ผลจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ทำให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนจากกองทุนประกันสังคม 6 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร และชราภาพ

สำหรับประโยชน์ทดแทนที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 มีสิทธิได้รับจากกองทุนประกันสังคม ในอัตราเดียวกันกับผู้ประกันตนมาตรา 33 โดยไม่ถูกลดทอนสิทธิเมื่อกลับเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 มี 5 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย และสงเคราะห์บุตร ส่วนประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ ซึ่งเป็นเงินเลี้ยงชีพรายเดือนที่เรียกว่า “เงินบำนาญชราภาพ” พบว่า สิทธิประโยชน์กรณีชราภาพที่เกิดขึ้นในระหว่าง

ที่ลูกจ้างเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ได้รับผลกระทบทันทีนับตั้งแต่วันที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ได้เริ่มจ่ายเงินสมทบเดือนแรก ยิ่งไปกว่านั้นหากผู้ประกันตนที่ได้จ่ายเงินสมทบในช่วงที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 180 เดือน ซึ่งทำให้เกิดสิทธิบำนาญชราภาพแล้ว ส่งผลให้จำนวนเงินบำนาญชราภาพที่พึงจะได้รับลดลงทันที ทั้งนี้ เนื่องจากค่าจ้างเฉลี่ยที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบก่อนความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดของแต่ละมาตราใช้ฐานค่าจ้างที่แตกต่างกัน ประกอบกับการนับระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 กับมาตรา 39 ถูกกำหนดให้นำนับรวมกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ไม่ให้ถูกลดทอนจำนวนเงินบำนาญชราภาพในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 จึงจำเป็นต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง ด้วยการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 สามารถเลือกรับประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพตามทางเลือกที่เหมาะสมกับผู้ประกันตนแต่ละราย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 มีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีพหลังเกษียณที่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม ฉบับที่ 102 ซึ่งกำหนดรายได้ขั้นต่ำไว้ที่ร้อยละ 40 ของค่าจ้างก่อนเกษียณ

### หลักการประกันสังคม

หลักการประกันสังคมถือเป็นการคุ้มครองทางสังคมอย่างหนึ่งตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 (ฉบับที่ 102) ที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้กำหนดเป็นมาตรฐานสากลเพื่อใช้เป็นหลักประกันแก่แรงงานเมื่อต้องเผชิญกับภาวะเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้ การประกันสังคม จึงเป็นการคุ้มครองแก่บุคคลให้มีโอกาสเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ได้แก่ บริการด้านสุขภาพและประกันความมั่นคงทางด้านการรายได้ในกรณีที่ต้องเผชิญกับการว่างงาน การเจ็บป่วย การทุพพลภาพ การชราภาพ การบาดเจ็บจากการทำงาน การคลอดบุตร หรือการสูญเสีย หัวหน้าครอบครัว การได้รับสวัสดิการต่าง ๆ จึงมีความสำคัญไม่เพียงเฉพาะแรงงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงครอบครัว ชุมชนและสังคมอีกด้วย (สำนักงานประกันสังคม, ม.ป.ป.) ซึ่ง ILO ได้กำหนดหลักการของประกันสังคมไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การประกันสังคมจะบริหารการเงินโดยวิธีการจัดเก็บเงินสมทบจากนายจ้างและลูกจ้าง โดยรัฐจะมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินสมทบหรือเงินอุดหนุนต่าง ๆ ด้วยหรือไม่ก็ได้
2. การเข้ามามีส่วนร่วมในการประกันสังคม จะเป็นลักษณะภาคบังคับ
3. เงินสมทบที่แต่ละฝ่ายมีร่วมจ่ายจะบริหารโดยการจัดตั้งเป็นกองทุนพิเศษ เพื่อนำไปจ่ายสิทธิประโยชน์ตามวัตถุประสงค์และค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน
4. ส่วนเกินของเงินสมทบจะนำไปลงทุน เพื่อให้กองทุนมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น
5. การรับสิทธิประโยชน์ทดแทนของผู้ประกันตน จะเป็นไปตามเงื่อนไขของการจ่ายเงินสมทบ โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบความจำเป็นหรือตรวจสอบรายได้แต่อย่างใด
6. อัตราการจ่ายเงินสมทบและอัตราประโยชน์ทดแทน จะมีความสัมพันธ์กับรายได้ของผู้ประกันตน

7. การประกันสังคมกรณีเจ็บป่วยจากการทำงาน โดยทั่วไปจะมาจาก การสนับสนุนทางการเงินจากนายจ้าง แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่รัฐอาจช่วยจ่ายเงินอุดหนุนในบางกรณี

### หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคมกรณีชราภาพของต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคมเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศเยอรมนีเมื่อ พ.ศ. 2424 เพื่อต้องการให้พลเมืองของประเทศที่มีสถานะเป็นลูกจ้างได้รับบำนาญจากนายจ้าง โดยรัฐเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายของการประกันสังคม แต่แนวคิดนี้ถูกต่อต้านจากสาธารณชนเนื่องจากระบบของรัฐในขณะนั้น ยังไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนเท่าที่ควร ต่อมาใน พ.ศ. 2426 รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบพระราชบัญญัติประกันสังคมเกี่ยวกับการเจ็บป่วยเป็นฉบับแรก เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ลูกจ้างเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล ยารักษาโรค และประโยชน์ทดแทนกรณีเจ็บป่วยจนไม่สามารถทำงานได้ โดยลูกจ้างจ่ายเงินสมทบ 2 ส่วน และนายจ้างจ่ายเงินสมทบ 1 ส่วน ระบบประกันสังคมของประเทศเยอรมนีได้มีการขยายความคุ้มครองเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการจ่ายค่าคุ้มครองเพื่อดูแลค่าครองชีพให้แก่ลูกจ้างกรณีที่ถูกจ้างประสบอันตรายและสูญเสียสมรรถภาพจากการทำงาน และการจ่ายบำนาญให้แก่ผู้อยู่ในอุปการะกรณีที่ลูกจ้างเสียชีวิต และใน พ.ศ. 2432 ได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองลูกจ้างที่ทุพพลภาพและชราขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจ่ายบำนาญให้แก่ลูกจ้างที่ต้องสูญเสียความสามารถในการทำงานและลูกจ้างที่มีอายุ ตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป โดยแนวคิดดังกล่าวถือเป็นต้นแบบเกี่ยวกับการประกันสังคมที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย (สำนักงานประกันสังคม, ม.ป.ป.)

### แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคมกรณีชราภาพของประเทศไทย

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคมกรณีชราภาพในประเทศไทยรัฐได้พยายามนำมาตรฐานด้านการประกันสังคมขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายทางสังคมเพื่อสร้างระบบจัดการให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข ภายใต้แนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. แนวคิดที่ถือว่าสังคมมีหน้าที่ต้องจัดให้ผู้สูงอายุทุกคนสามารถดำรงชีพได้ในระดับมาตรฐานขั้นต่ำเท่าที่สังคมจะยอมรับได้ โดยการสร้างหลักประกันแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งตามแนวคิดนี้จำแนกได้ 2 ระบบ คือ

1.1 ระบบคุ้มครองประชากรทั่วถึง เป็นระบบสร้างหลักประกันสำหรับผู้ที่เป็พลเมืองหรือผู้ที่พำนักอยู่ในประเทศเป็นระยะเวลานานจนเกิดสิทธิที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ โดยรัฐจะเป็นผู้จ่ายสิทธิประโยชน์ เป็นบำนาญเท่ากันทุกคน โดยไม่ต้องคำนึงถึงรายได้ สถานภาพการทำงาน หรือทรัพย์สินของแต่ละคนมีอยู่

1.2 ระบบแผนสงเคราะห์หรือตรวจสอบ โดยผู้ที่จะมีสิทธิได้รับประโยชน์ตามระบบนี้ ต้องผ่านการตรวจสอบเกี่ยวกับรายได้และทรัพย์สินอื่น ๆ ทั้งของตนเองและบุคคลในครอบครัวว่ามีเพียงพอต่อการดำรงชีพหรือไม่ และเข้าหลักเกณฑ์ที่จะได้รับการสงเคราะห์หรือไม่ โดยแหล่งที่มาของเงินทุนที่จะนำมาให้การสงเคราะห์ในระบบนี้มีที่มาจากเงินภาษีที่รัฐจัดเก็บจากประชาชนทั่วไป

2. แนวคิดการจัดให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีพในระดับมาตรฐานที่ไม่ต่างจากเดิมมากนักก่อนที่จะพ้นจากวัยทำงาน โดยการสร้างหลักประกันแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งตามแนวคิดนี้จำแนกได้ 2 ระบบ คือ

2.1 ระบบประกันสังคม เป็นระบบที่กำหนดให้นายจ้างและลูกจ้างร่วมกันจ่ายเงินสมทบตามอัตราที่กำหนด ส่วนรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายการบริหารงาน หรือให้การอุดหนุนบางกรณี

2.2 ระบบบังคับการออม หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นรูปแบบการออมที่บังคับให้ลูกจ้างเข้าเป็นสมาชิกกองทุนตามกฎหมาย

### การประกันสังคมของประเทศไทย

การประกันสังคมของประเทศไทยได้มีการวางรากฐานมากกว่า 70 ปี และได้มีกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมมาแล้ว จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

#### 1. พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497

การประกันสังคมของประเทศไทยมีขึ้นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 โดยให้เหตุผลการตรากฎหมายไว้ท้ายพระราชบัญญัติว่า “การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ย่อมเกิดขึ้นแก่ทุกบุพการุณและนำความเดือดร้อนมาสู่บุคคลนั้น ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้องมากน้อยแล้วแต่กรณี จึงสมควรจัดระบบช่วยเหลือขึ้น เพื่อยังความผาสุกและสวัสดิภาพ อันเป็นหลักประกันร่วมกันในความเป็นอยู่แห่งชีวิตของประชาชน ในกรณีที่มีการคลอดบุตร การมีบุตร การเจ็บป่วย พิการ หรือทุพพลภาพ ชราภาพ และมรณกรรม” และได้กำหนดเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกันตน และประโยชน์สงเคราะห์ ดังนี้

##### 1.1 การเป็นผู้ประกันตน

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ผู้ประกันตนตามมาตรา 7 ให้ผู้ทำงานซึ่งมีหลักแหล่งที่ทำงานเป็นปกติอยู่ในเขตท้องที่ที่ประกาศพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บังคับ และได้รับค่าจ้างคำนวณเป็นเงินตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไปต่อหนึ่งเดือน มีหน้าที่ต้องประกันตน ยกเว้นบุคคลตามมาตรา 8

(2) ผู้ประกันตนตามมาตรา 9 ผู้ทำงานส่วนตัว ผู้ไม่ได้ทำงาน หรือผู้ที่ไม่อยู่ในข่ายบังคับตามมาตรา 7 จะสมัครเป็นผู้ประกันตนก็ได้ โดยผู้ประกันตนต้องมีสุขภาพตามที่แพทย์ได้ตรวจรับรองว่าสมควรเข้าประกันตนได้ แต่จะมีสิทธิได้รับประโยชน์สงเคราะห์ต่อเมื่อส่งเงินสมทบแล้วไม่น้อยกว่า 4 เดือน

(3) ผู้ประกันตนตามมาตรา 10 กรณีที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 7 สิ้นสภาพจากการเป็นผู้อยู่ในข่ายบังคับตามมาตรานั้น จะสมัครเป็นผู้ประกันตนภายใน 1 ปีนับแต่วันสิ้นสภาพ ก็ย่อมทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและให้ระยะเวลาการประกันตนของผู้ที่นั่นก่อนกับตอนหลังต่อกันได้

##### 1.2 ประโยชน์สงเคราะห์

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) มาตรา 30 ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์สงเคราะห์ แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

(1) เพื่อการคลอดบุตร

(2) เพื่อการสงเคราะห์บุตร

- (3) เพื่อการเจ็บป่วย
- (4) เพื่อการพิการหรือทุพพลภาพ
- (5) เพื่อการชราภาพ
- (6) เพื่อการฃาปนกิจ

สำหรับในกรณีนี้เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่การศึกษาจึงขอเสนอเฉพาะกรณีประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการชราภาพ ซึ่งมาตรา 39 ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนผู้ใดมีอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ และได้ชำระเงินสมทบทุนติดต่อกันเป็นเวลา 10 ปีแล้ว ประสงค์จะเลิกประกอบอาชีพตลอดชีวิต โดยแจ้งความจำนงเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการชราภาพ และเมื่อผู้ประกันตนดังกล่าวมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์แล้ว ย่อมมีสิทธิได้รับประโยชน์สงเคราะห์เพื่อการชราภาพตลอดชีวิต ประโยชน์สงเคราะห์ให้เป็นไปตามส่วนแห่งจำนวนและระยะเวลาการส่งเงินสมทบทุนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) จะมีบทบัญญัติที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 (ฉบับที่ 102) หลายประการ แต่ด้วยสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในขณะนั้นไม่เอื้ออำนวย ให้นำกฎหมายมาใช้บังคับ รัฐบาลจึงไม่ได้ออกพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง หรือกฎหมายลำดับรองใด ๆ เพื่อรองรับการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมฉบับดังกล่าว

## 2. พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533, หน้า 1) ตราขึ้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2533 ซึ่งกำหนดให้ยกเลิกพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2497) โดยให้เหตุผลในการตรากฎหมายไว้ท้ายพระราชบัญญัติว่า “ด้วยปัจจุบันนี้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ก้าวหน้าไปมาก สมควรสร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่น โดยจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่น ซึ่งประสบอันตราย เจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือตาย อันมิใช่เนื่องจากการทำงาน รวมทั้งกรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ และสำหรับกรณีว่างงาน ซึ่งให้หลักประกันเฉพาะลูกจ้าง” และได้กำหนดเกี่ยวกับการเป็นผู้ประกันตน การออกเงินสมทบ และประโยชน์ทดแทน ดังต่อไปนี้

### 2.1 การเป็นผู้ประกันตน

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) ได้กำหนดให้มีผู้ประกันตนเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ให้ลูกจ้างซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตน ลูกจ้างซึ่งเป็นผู้ประกันตนอยู่แล้วตามวรรคหนึ่ง เมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ และยังเป็นลูกจ้างของนายจ้างซึ่งอยู่ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าลูกจ้างนั้นเป็นผู้ประกันตนต่อไป

(2) ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ผู้ใดเคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 โดยจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 12 เดือน และต่อมาความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 (2) ถ้าผู้นั้นประสงค์จะเป็นผู้ประกันตน

ต่อไป ให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานตามระเบียบที่เลขาธิการสำนักงานประกันสังคมกำหนดภายใน 6 เดือนนับแต่วันสิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตน

(3) ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 บุคคลอื่นใดซึ่งมิใช่ลูกจ้างตามมาตรา 33 หรือไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ อาจสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัตินี้ได้ โดยแสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคม ทั้งนี้ คุณสมบัติของบุคคลดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

## 2.2 การออกเงินสมทบ

เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่ทำการศึกษา จึงขอเสนอเฉพาะการออกเงินสมทบตามมาตรา 33 และมาตรา 39 ดังนี้

### 2.2.1 ฐานคำนวณเงินสมทบ และอัตราเงินสมทบตามมาตรา 33

กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533, 2538, หน้า 21 - 22) กำหนดจำนวนเงินที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 แต่ละคนให้กำหนดเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,650 บาท และไม่เกินเดือนละ 15,000 บาท และกฎกระทรวงกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนประกันสังคม พ.ศ. 2565 (กฎกระทรวงกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนประกันสังคม, 2565, หน้า 26) กำหนดให้รัฐบาล นายจ้าง และผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ออกเงินสมทบเข้ากองทุนเพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ และกรณีว่างงาน ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2567 เป็นต้นไป ตามอัตราเงินสมทบ ดังต่อไปนี้ (ตาราง 1)

ตาราง 1 บัญชีอัตราเงินสมทบของกองทุนประกันสังคม

| ผู้ออกเงินสมทบ                                                                                        | อัตราเงินสมทบเป็นร้อยละของค่าจ้างของผู้ประกันตน |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| 1. เงินสมทบเพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย และกรณีคลอดบุตร |                                                 |
| (1) รัฐบาล                                                                                            | 1.5                                             |
| (2) นายจ้าง                                                                                           | 1.5                                             |
| (3) ผู้ประกันตน                                                                                       | 1.5                                             |
| 2. เงินสมทบเพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ                                   |                                                 |
| (1) รัฐบาล                                                                                            | 1                                               |
| (2) นายจ้าง                                                                                           | 3                                               |
| (3) ผู้ประกันตน                                                                                       | 3                                               |

ตาราง 1 บัญชีอัตราเงินสมทบของกองทุนประกันสังคม (ต่อ)

| ผู้ออกเงินสมทบ                                  | อัตราเงินสมทบเป็นร้อยละ<br>ของค่าจ้างของผู้ประกันตน |
|-------------------------------------------------|-----------------------------------------------------|
| 3. เงินสมทบเพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงาน |                                                     |
| (1) รัฐบาล                                      | 0.25                                                |
| (2) นายจ้าง                                     | 0.5                                                 |
| (3) ผู้ประกันตน                                 | 0.5                                                 |

ที่มา: บัญชีอัตราเงินสมทบท้ายกฎกระทรวงกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนประกันสังคม พ.ศ. 2565  
ประกาศ ณ วันที่ 11 เมษายน 2565

2.2.2 ฐานคำนวณเงินสมทบ และอัตราเงินสมทบตามมาตรา 39

กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533, 2538, หน้า 19 - 20) กำหนดจำนวนเงินที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ต้องส่งเข้ากองทุนประกันสังคมให้กำหนดเป็นเดือนละ 4,800 บาท และพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) มาตรา 46 วรรคสาม กำหนดให้การประกันตนตามมาตรา 39 ให้รัฐบาลและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม โดยรัฐบาลออกหนึ่งเท่าและผู้ประกันตนออกสองเท่าของอัตราเงินสมทบที่แต่ละฝ่ายต้องออกตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งหากพิจารณาจากบัญชีอัตราเงินสมทบตามตาราง 1 หมายความว่า รัฐบาลต้องออกเงินสมทบร้อยละ 2.5 เป็นจำนวนเงินเดือนละ 120 บาท และผู้ประกันตนออกเงินสมทบร้อยละ 9 เป็นจำนวนเงินเดือนละ 432 บาท

2.3 ประโยชน์ทดแทนผู้ประกันตนมาตรา 33 และมาตรา 39

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) มาตรา 46 ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย มีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนจากกองทุนประกันสังคม ดังนี้

- (1) ประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตราย หรือเจ็บป่วย รวมทั้งส่งเสริมสุขภาพและการป้องกัน
- (2) ประโยชน์ทดแทนในกรณีคลอดบุตร
- (3) ประโยชน์ทดแทนในกรณีทุพพลภาพ
- (4) ประโยชน์ทดแทนในกรณีตาย
- (5) ประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตร
- (6) ประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ
- (7) ประโยชน์ทดแทนในกรณีว่างงาน ยกเว้นผู้ประกันตนตามมาตรา 39

สำหรับประโยชน์ทดแทนแต่ละกรณีที่ผู้ประกันตนหรือผู้มีสิทธิจะมีสิทธิได้รับก็ต่อเมื่อผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด แต่สำหรับการศึกษานี้จะขอนำเสนอเฉพาะประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพตามมาตรา 77 (1) เงินเลี้ยงชีพรายเดือน ที่เรียกว่า เงินบำนาญชราภาพ

## หลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินบำนาญชราภาพ

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) มาตรา 77 ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนอย่างใดอย่างหนึ่งในกรณีชราภาพไว้ 2 กรณี คือ เงินบำเหน็จที่จ่ายให้ครั้งเดียวเรียกว่า เงินบำเหน็จชราภาพ และเงินเลี้ยงชีพรายเดือน เรียกว่า เงินบำนาญชราภาพ ซึ่งมีหลักเกณฑ์การจ่ายเงิน ดังนี้

### 1. ผู้ประกันตนที่มีสิทธิได้รับจ่ายเงินบำนาญชราภาพ

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2533) มาตรา 77 ทวิ ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 180 เดือน ให้มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตั้งแต่เดือนถัดจากเดือนที่อายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ เว้นแต่เมื่อมีอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์และความเป็นผู้ประกันตนยังไม่สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 หรือมาตรา 41 ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับตั้งแต่เดือนถัดจากเดือนที่ความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุด สำหรับผู้ประกันตนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย เมื่อความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงไม่ว่าจะส่งเงินสมทบครบ 180 เดือนหรือไม่ก็ตามและประสงค์ที่จะไม่พำนักอยู่ในประเทศไทย ให้มีสิทธิได้รับบำเหน็จชราภาพ แต่ในกรณีผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบไม่ครบ 180 เดือนและความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงตามมาตรา 38 หรือมาตรา 41 ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับเงินบำเหน็จชราภาพ

### 2. อัตราการจ่ายเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 33

กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ พ.ศ. 2550 (กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ, 2550, หน้า 18) ได้กำหนดการจ่ายเงินบำนาญชราภาพให้จ่ายเป็นรายเดือนในอัตราร้อยละ 20 ของค่าเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบก่อนความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลง และในกรณีที่ผู้ประกันตนได้จ่ายเงินสมทบเกิน 180 เดือน ให้ปรับอัตราเงินบำนาญชราภาพขึ้นอีกในอัตราร้อยละ 1.5 ต่อระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบครบทุก 12 เดือน ทั้งนี้ ตามประกาศสำนักงานประกันสังคม เรื่อง อัตราเงินบำนาญชราภาพขั้นต่ำ (ประกาศสำนักงานประกันสังคม เรื่อง อัตราเงินบำนาญชราภาพขั้นต่ำ, 2556) ได้กำหนดให้อัตราเงินบำนาญชราภาพที่ได้รับจะต้องไม่ต่ำกว่าเดือนละ 720 บาท ดังนั้นหากตั้งสมมติฐานของเงินบำนาญชราภาพที่ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 จะมีสิทธิได้รับคำนวณจากค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่เดือนละ 15,000 บาท ผู้ประกันตนจะได้รับเงินบำนาญชราภาพตามสัดส่วนของระยะเวลาที่ได้ส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม ดังแสดงตามตาราง 2

ตาราง 2 ตารางแสดงเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 33

| ระยะเวลาที่ผู้ประกันตน<br>ส่งเงินสมทบ (ปี) | เงินบำนาญชราภาพ (คำนวณจากค่าจ้างเฉลี่ย 15,000 บาท/เดือน) |                                  |
|--------------------------------------------|----------------------------------------------------------|----------------------------------|
|                                            | ร้อยละของค่าจ้างสุดท้าย                                  | จำนวนเงินบำนาญชราภาพ (บาท/เดือน) |
| 15                                         | 20                                                       | 3,000                            |
| 20                                         | 27.5                                                     | 4,125                            |
| 25                                         | 35.0                                                     | 5,250                            |
| 30                                         | 42.5                                                     | 6,375                            |

ตาราง 2 ตารางแสดงเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 33 (ต่อ)

| ระยะเวลาที่ผู้ประกันตน<br>ส่งเงินสมทบ (ปี) | เงินบำนาญชราภาพ (คำนวณจากค่าจ้างเฉลี่ย 15,000 บาท/เดือน) |                                  |
|--------------------------------------------|----------------------------------------------------------|----------------------------------|
|                                            | ร้อยละของค่าจ้างสุดท้าย                                  | จำนวนเงินบำนาญชราภาพ (บาท/เดือน) |
| 35                                         | 50.0                                                     | 7,500                            |

ที่มา: กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ พ.ศ. 2550 (กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ, 2550, หน้า 18 - 20)

3. อัตราการจ่ายเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 39

การจ่ายเงินบำนาญชราภาพให้แก่ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ที่มีสิทธิเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 33 คือ จ่ายเงินบำนาญชราภาพเป็นรายเดือนในอัตราร้อยละ 20 ของค่าเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบก่อนความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลง แต่เนื่องจากผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ได้พ้นจากการเป็นลูกจ้างในระบบแล้วจึงทำให้ไม่มีเงินเดือนประจำ ผู้ประกันตนในกลุ่มนี้จึงต้องใช้ฐานในการคำนวณเงินบำนาญชราภาพตามกฎหมายกำหนดในอัตราขั้นต่ำคงที่เดือนละ 4,800 บาท ดังนั้นหากตั้งสมมติฐานว่าผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ได้เคยส่งเงินสมทบในขณะที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาแล้วตั้งแต่ 180 เดือนขึ้นไป โดยมีค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่เดือนละ 15,000 บาท แล้วต่อมาได้พ้นจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และได้สมัครเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ตามเงื่อนไขเวลาที่กฎหมายกำหนด และได้ส่งเงินสมทบตามมาตรา 39 ต่อไปอีก 5 ปี 10 ปี 15 ปี และ 20 ปี จะส่งผลให้เงินบำนาญชราภาพที่ผู้ประกันตนพึงจะได้รับถูกลดทอนจำนวนลง ดังแสดงตามตาราง 3

ตาราง 3 ตารางแสดงเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 39

| ระยะเวลาที่ผู้ประกันตน<br>ส่งเงินสมทบ (ปี) | เงินบำนาญชราภาพ (คำนวณจากค่าจ้างตามกฎหมายกำหนด 4,800 บาท/เดือน) |                                  |
|--------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------|
|                                            | ร้อยละของค่าจ้างสุดท้าย                                         | จำนวนเงินบำนาญชราภาพ (บาท/เดือน) |
| 15                                         | 20                                                              | 3,000                            |
| 20                                         | 27.5                                                            | 1,320                            |
| 25                                         | 35.0                                                            | 1,704                            |
| 30                                         | 42.5                                                            | 2,040                            |
| 35                                         | 50.0                                                            | 2,400                            |

ที่มา: กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ พ.ศ. 2550 (กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ, 2550, หน้า 18 - 20)

### วิเคราะห์ผลกระทบจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 กรณีสิทธิประโยชน์เงินบำนาญชราภาพ

จากการศึกษาพบว่า กองทุนประกันสังคม กรณีชราภาพ เป็นกองทุนส่งเสริมการออมภาคบังคับสำหรับกลุ่มแรงงานที่เป็นลูกจ้างภาคเอกชนและบุคลากรภาครัฐบางประเภท เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และคุ้มครองลูกจ้างจากการขาดรายได้เมื่อเกษียณอายุจากการทำงานให้มีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีพ ตามแผนบำนาญชราภาพแบบประโยชน์ทดแทน (Defined Benefit Scheme: DB Scheme) ซึ่งเป็นแผนบำนาญชราภาพที่มีการกำหนดระดับประโยชน์ทดแทนไว้ล่วงหน้าแน่นอนโดยอัตราประโยชน์ทดแทนจะเป็นตัวกำหนดอัตราเงินสมทบที่จัดรวมไว้ในกองทุนกลาง และมีการกระจายรายได้ระหว่างสมาชิกด้วยกัน โดยทั่วไปการจ่ายประโยชน์ทดแทนจะไม่สัมพันธ์กับจำนวนเงินสมทบที่จ่ายเข้ากองทุนตลอดช่วงที่เป็นสมาชิก การกำหนดสูตรการรับประโยชน์ทดแทนของสมาชิกไว้ล่วงหน้าที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกมีรายได้ที่เพียงพอในการดำรงชีพหลังเกษียณที่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามอนุสัญญาความมั่นคงขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ฉบับที่ 102 ซึ่งกำหนดรายได้ขั้นต่ำไว้ที่ร้อยละ 40 ของค่าจ้างก่อนเกษียณ ซึ่งประเทศที่ใช้แผนบำนาญชราภาพแบบประโยชน์ทดแทน ได้แก่ อเมริกา อังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส และไทย เป็นต้น

หากพิจารณาจากตาราง 2 ตารางแสดงเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 33 จะเห็นได้ว่า หากผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ได้จ่ายเงินสมทบเกิน 180 เดือน และยังคงทำงานเป็นลูกจ้าง ในระบบอย่างต่อเนื่องจนถึงอายุ 55 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ผู้ประกันตนก็จะได้รับเงินบำนาญชราภาพเพิ่มสูงขึ้น ในอัตราก้าวหน้าตามระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบ โดยหากผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบได้ถึง 360 เดือน (30 ปี) ก็จะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพในอัตราร้อยละ 42.5 ของค่าเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบก่อนความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงตามกฎหมายกระทรวงในอัตราไม่ต่ำกว่าเดือนละ 1,650 บาท และไม่เกินเดือนละ 15,000 บาท (หากตั้งสมมติค่าจ้างเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้ายที่เดือนละ 15,000 บาท) จะใช้สูตรคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร A) ดังนี้

#### สูตรคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร A)

$$20 + (1.5 \times \text{จำนวนปี}) \times 15,000/100$$

$$20 + (1.5 \times 15) \times 15,000/100$$

$$20 + (22.5) \times 15,000/100$$

$$42.5 \times 15,000/100 = 6,375$$

จากการคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร A) ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 33 มาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 360 เดือน (30 ปี) จะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพเป็นจำนวนเงินเดือนละ 6,375 บาท ไปตลอดชีวิต

หากผู้ประกันตนดังกล่าวได้พ้นจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ขณะที่อายุ 50 ปีบริบูรณ์ โดยได้จ่ายเงินสมทบมาเป็นระยะเวลา 360 เดือน (30 ปี) และหลังจากนั้นก็มิได้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมเพื่อเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อผู้ประกันตนดังกล่าวอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ ก็จะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตามสูตรคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร A) โดยจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพเป็นจำนวนเงินเดือนละ 6,375 บาท ไปตลอดชีวิตเหมือนกับกรณีแรก

กรณีกลับกันหากผู้ประกันตนดังกล่าวได้พ้นจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ขณะที่ยังอายุ 50 ปี โดยได้จ่ายเงินสมทบมาเป็นระยะเวลา 360 เดือน (30 ปี) และหลังจากนั้นก็ได้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมเพื่อเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ต่อไปอีก 60 เดือน (5 ปี) เมื่อรวมระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบตามมาตรา 33 และมาตรา 39 เป็นเวลา 420 เดือน (35 ปี) ดังนั้นเมื่อผู้ประกันตนดังกล่าวอายุครบ 55 ปีบริบูรณ์ และได้ลาออกจากการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ก็จะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตามสูตรคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร B) ดังนี้

#### สูตรคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร B)

$$20 + (1.5 \times \text{จำนวนปี}) \times 4,800/100$$

$$20 + (1.5 \times 15 + 5) \times 4,800/100$$

$$20 + (30) \times 4,800/100$$

$$50 \times 4,800/100 = 2,400$$

จากการคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร B) ผู้ประกันตนจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพเป็นจำนวนเงินเดือนละ 2,400 บาท ไปตลอดชีวิต ซึ่งส่งผลให้จำนวนเงินบำนาญชราภาพตามสิทธิเดิมตามมาตรา 33 ลดลงจากเดิมเป็นจำนวนเงิน 3,975 บาท

หากพิจารณาจากตาราง 3 ตารางแสดงเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนตามมาตรา 39 และผลจากการคำนวณเงินบำนาญชราภาพ (สูตร A) และ (สูตร B) จะพบว่า การที่ผู้เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 180 เดือน (15 ปี) ซึ่งมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตามมาตรา 33 แล้ว และต่อมาความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงด้วยการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้าง แล้วผู้นั้นได้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 และได้จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 39 ต่อไปเรื่อย ๆ จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อประโยชน์ทดแทนกรณีเงินบำนาญชราภาพของผู้ประกันตนส่งผลให้จำนวนเงินบำนาญชราภาพที่พึงจะได้รับตามสิทธิเดิมตามมาตรา 33 ถูกลดทอนจำนวนลง เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้นำระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 กับมาตรา 39 มานับรวมกัน

#### **บทสรุป**

การประกันสังคมกรณีชราภาพถือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยสร้างหลักประกันเพื่อคุ้มครองรายได้ของผู้ประกันตนที่ได้ทำงานมาเป็นเวลานาน แต่ต้องขาดรายได้หรือรายได้ลดลงเมื่อถึงวัยต้องเกษียณอายุจากการทำงาน ดังนั้นกลไกทางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นมาตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) ค.ศ. 1952 (ฉบับที่ 102) ในการสร้างหลักประกันทางรายได้ให้ผู้ประกันตนมีรายได้ขั้นต่ำไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของค่าจ้างก่อนเกษียณอายุจากการทำงาน เพื่อให้ผู้ประกันตนสามารถใช้ชีวิตบั้นปลายได้อย่างปกติสุข

การที่พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 77 ทวิ และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ พ.ศ. 2550 ข้อ 2 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การคำนวณบำนาญชราภาพโดยใช้สูตรคำนวณเดียวกันทั้งผู้ประกันตนที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาอย่างต่อเนื่อง และ

ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่ได้สิ้นสุดสภาพการเป็นลูกจ้างแล้วได้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมเพื่อเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 คือ ส่งผลให้จำนวนเงินบำนาญชราภาพที่เกิดขึ้นแล้วในช่วงที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ค่อย ๆ ลดทอนจำนวนลงตามช่วงระยะเวลาที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบตามมาตรา 39 โดยจำนวนเงินบำนาญชราภาพจะถูกลดทอนลงมากกว่าร้อยละ 50 หลังจากผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบตามมาตรา 39 ครบ 60 เดือน (5 ปี) ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สูตรคำนวณเดียวกันดังกล่าวนี้นี้ เห็นว่าไม่เป็นการส่งเสริมการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตและคุ้มครองผู้ประกันตนจากการขาดรายได้เมื่อต้องเกษียณอายุจากการทำงานของผู้ประกันตนตามมาตรา 39

### ข้อเสนอแนะ

การคุ้มครองสิทธิของผู้ที่เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ที่ได้จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 33 มาแล้วไม่น้อยกว่า 180 เดือน (15 ปี) ที่มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตามมาตรา 33 แล้ว และต่อมาความเป็นผู้ประกันตนได้สิ้นสุดลงด้วยการสิ้นสุดสภาพการเป็นลูกจ้าง แล้วผู้นั้นได้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมเพื่อเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ไม่ให้ถูกลดทอนจำนวนเงินบำนาญชราภาพในช่วงเวลาที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 รวมถึงเพื่อเป็นการส่งเสริมการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตและคุ้มครองลูกจ้างจากการขาดรายได้ เมื่อต้องเกษียณอายุจากการทำงานให้มีรายได้ที่เพียงพอต่อการดำรงชีพตามอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางสังคมหรือประกันสังคม (ILO) ฉบับที่ 102 จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 77 ทวิ ด้วยการเพิ่มทางเลือกให้ผู้ประกันตนที่ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 180 เดือน (15 ปี) ให้มีสิทธิเลือกรับประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ โดยการแยกคำนวณสิทธิประโยชน์ตามระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบตามมาตรา 33 และมาตรา 39 ออกจากกัน และเมื่อแยกคำนวณสิทธิประโยชน์ตามสูตรคำนวณดังกล่าวแล้ว หากผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบจนเกิดสิทธิรับเงินบำนาญชราภาพทั้งตามมาตรา 33 และมาตรา 39 ก็ควรกำหนดให้ผู้ประกันตนมีสิทธิรับประโยชน์ทดแทน ในกรณีชราภาพออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรกรับเป็นเงินบำนาญชราภาพสำหรับในช่วงเวลาที่จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 33 และส่วนที่สองรับเป็นเงินบำนาญชราภาพสำหรับในช่วงเวลาที่จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 39 ทั้งนี้ เพื่อมิให้สิทธิในการรับเงินบำนาญชราภาพมีความซ้ำซ้อน ส่วนการคำนวณเงินบำนาญชราภาพตามสูตรคำนวณเดิมก็มีความจำเป็นต้องคงไว้เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบตามมาตรา 39 เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ที่ไม่ได้รับผลกระทบต่อจำนวนเงินบำนาญชราภาพมากนัก ให้สามารถเลือกรับประโยชน์ทดแทนกรณีเงินบำนาญชราภาพตามทางเลือกที่เหมาะสมกับผู้ประกันตนแต่ละราย

### เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวง ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533. (2538, 30 มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 112, ตอนที่ 13 ก. หน้า 19 - 20.
- กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533. (2538, 30 มีนาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 112, ตอนที่ 13 ก. หน้า 21 - 22.
- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ พ.ศ. 2550. (2550, 19 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 124, ตอนที่ 56 ก. หน้า 18 - 21.
- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ระยะเวลาและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีชราภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2565. (2565, 29 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 139, ตอนที่ 26 ก. หน้า 3 - 5.
- กฎกระทรวงกำหนดอัตราเงินสมทบกองทุนประกันสังคม พ.ศ. 2565. (2565, 11 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 139, ตอนที่ 22 ก. หน้า 11 - 12.
- ประกาศสำนักงานประกันสังคม เรื่อง อัตราเงินบำนาญชราภาพขั้นต่ำ พ.ศ. 2556. (2556, 4 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 130, ตอนพิเศษ 67 ง. หน้า 18.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497. (2497, 9 กุมภาพันธ์). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 71, ตอนที่ 11 หน้า 122 - 128.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533. (2533, 1 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 107, ตอนที่ 161 หน้า 1 - 47.
- ระเบียบสำนักงานประกันสังคมว่าด้วยการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2562. (2562, 11 กันยายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 136, ตอนพิเศษ 227 ง. หน้า 2 - 4.
- ระเบียบสำนักงานประกันสังคมว่าด้วยการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563. (2563, 17, มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 137, ตอนพิเศษ 142 ง. หน้า 26 - 27.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134, ตอนที่ 40 ก. หน้า 1 - 90.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **กรอบทิศทางการจัดสวัสดิการทางสังคมอย่างยั่งยืนในช่วงแผนฯ 11**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานประกันสังคม. (ม.ป.ป.). **โครงการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิผลของสิทธิประโยชน์ประกันสังคมกรณีชราภาพ (รายงานการวิจัย)**. สืบค้น กันยายน 10, 2567, จาก [https://www.sso.go.th/wpr/main/privilege/รายงาน\\_sub\\_category\\_list-label\\_1\\_130\\_719](https://www.sso.go.th/wpr/main/privilege/รายงาน_sub_category_list-label_1_130_719).

สำนักงานประกันสังคม. (2567). **จำนวนผู้ประกันตนภาคบังคับ (มาตรา 33)**. สืบค้น กันยายน 5, 2567, จาก [https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files\\_storage/sso\\_th/d5cdc694313ee07fe889dc65df29b375.pdf](https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files_storage/sso_th/d5cdc694313ee07fe889dc65df29b375.pdf).

\_\_\_\_\_. (2567). **จำนวนผู้ประกันตนภาคสมัครใจ (มาตรา 39)**. สืบค้น กันยายน 5, 2567, จาก [https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files\\_storage/sso\\_th/ac4294c8b99823b3a49cda4898e23133.pdf](https://www.sso.go.th/wpr/assets/upload/files_storage/sso_th/ac4294c8b99823b3a49cda4898e23133.pdf).

**International Labour Organization (ILO), C102 - Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952, No.102.** (1952, 28 June). Retrieved April 25, 2025, from <http://www.refworld.org/legal/agreements/ilo/1952/en/122537>.

